

УДК 811.11,37,373-116

[https://doi.org/10.18524/2307-4604.2021.2\(47\).245950](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2021.2(47).245950)

АНГЛОМОВНА МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ: ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Тхор Н.М.

кандидат філологічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
<https://orcid.org/0000-0003-4306-4242>

Стаття присвячена дослідженню англомовної медичної термінології, а саме – її функціонального аспекту. Термінологія грає значну роль у професійній комунікації людей, оскільки вона виступає джерелом отримання, передачі наукової інформації та інструментом оволодіння спеціальністю. Термінологія є частиною наукового апарату, що дає можливість пізнати закономірності дослідницького процесу, визначити канали взаємодії з іншими елементами певної галузі науки. На сучасному етапі одним із основних завдань лінгвістичної науки є стратифікація словникового масиву певної мови за різними параметрами, зокрема, за сферою вживання певної лексичної одиниці. Матеріалом даного дослідження слугували терміни та термінологічні словосполучення, які позначають основні медичні поняття, відібрані методом суцільної вибірки з наукових статей, що відносяться до різних предметних сфер медицини, словників, Інтернет-сайтів, присвячених медицині. Досліджуваний матеріал розглядається нами з позицій системно-функціонального підходу, що передбачає вивчення мови загалом та мови наукового стилю викладу зокрема як складного утворення, у якій виділяються складові та відносини між ними. Способи формування нових термінів можна поділити на наступні групи: 1. морфологічний спосіб словотвору – словоскладання, аббревіація; 2. синтаксичний, за допомогою утворення словосполучень та фраз з кількох слів; 3. семантичний – звуження (уточнення) значення загальноживаних слів; метафоричний та метонімічний перенос колишнього значення; 4. запозичення слів з інших мов. Найбільш продуктивний спосіб утворення медичних термінів – деривація. Проведене на матеріалі англомовної медичної термінології дослідження є першим етапом дослідження проблем залежності між когнітивними структурами свідомості та семантикою терміну, між картиною світу носія англійської мови (спеціаліста-медика) та структурою загальних і спеціалізованих словників і текстів.

Ключові слова: медична термінологія, способи словотвору, функціонування.

ENGLISH MEDICAL TERMINOLOGY: FUNCTIONAL ASPECT

Tkhor N.M.

candidate of philological sciences, associate professor
Odessa I.I. Mechnikov national university

The article is devoted to the study of English medical terminology, namely – its functional aspect. Terminology plays a significant role in people's professional communication, as it serves as a source of obtaining, transmitting scientific information and as a tool for mastering the specialty. Terminology is part of the scientific apparatus, which makes it possible to learn the laws of the research process, to identify channels of interaction with other elements of a particular field of science. At the present stage, one of the main tasks of linguistics is the stratification of the vocabulary of a particular language by various parameters, in particular, by the scope of use of a particular lexical unit. The material of this study were terms and terminological phrases that denote the main medical concepts, selected by a method of selection from scientific articles relating to various subject

areas of medicine, dictionaries, Internet sites dedicated to medicine. The studied material is considered by us from the standpoint of system-functional approach, which involves the study of language in general and the language of scientific style of presentation in particular as a complex formation, which highlights the components and relationships between them. The ways of forming new terms can be divided into the following groups: 1. morphological way of word formation – derivation, abbreviation; 2. syntactic, through the formation of phrases and phrases from several words; 3. semantic – narrowing of the meaning of commonly used words; metaphorical and metonymic transfer of the former meaning; 4. borrowing words from other languages. The most productive way to form medical terms is derivation. The research conducted on the basis of English medical terminology is the first stage of the study of the relationship between cognitive structures of consciousness and semantics of the term, between the worldview of the English speaker (medical specialist) and the structure of general and specialized dictionaries and texts.

Key words: *medical terminology, word formation methods, functioning.*

Вступ. Термінологія грає значну роль у професійній комунікації людей, оскільки вона виступає джерелом отримання, передачі наукової інформації та інструментом оволодіння спеціальністю. Термінологія є частиною наукового апарату, що дає можливість пізнати закономірності дослідницького процесу, визначити канали взаємодії з іншими елементами певної галузі науки. На сучасному етапі одним із основних завдань лінгвістичної науки є стратифікація словникового масиву певної мови за різними параметрами, зокрема, за сферою вживання певної лексичної одиниці (Селіванова 2006).

Закономірно, що функціонування термінів залежить від загальних мовних законів. Певні терміносистеми розвиваються на основі загальної системи мови. У зв'язку з цим під час розгляду термінології слід завжди враховувати величезне значення її лінгвістичних аспектів. Словниковий склад будь-якої мови розширюється, в значній мірі, за рахунок нових термінів, які з'являються завдяки розширенню меж людських знань і науково-технічному прогресу, оскільки росте потреба в нових визначеннях вже освоєних понять, а також для понять в нових галузях науки і техніки (Гринев 1993).

Сучасна медична термінологія поповнилася багатьма термінами, що з'явилися протягом останніх років, при чому, деякі з раніше вживаних термінів набули нових значень, а частина з них стала виходити з уживання, переходячи в розряд застарілих. Цей процес можна пояснити, перш за все, інтенсивним розвитком медицини, впровадженням у науку і практику досягнень науково-технічного прогресу, появою безлічі нових методів діагностики і лікування, приладів і інструментів медичного призначення. Усе це не могло не відбитися на стані медичної лексики (Вит 2005).

Саме вищевказані факти обумовлюють *актуальність* даного дослідження, **мета** якого полягає у виявленні особливостей функціонування англomовної медичної термінології на сучасному етапі розвитку. Матеріалом даного дослідження слугували терміни та термінологічні словосполучення, які позначають основні медичні поняття, відібрані методом суцільної вибірки з наукових статей, що відносяться до різних предметних сфер медицини, словників, Інтернет-сайтів, присвячених медицині. Досліджуваний матеріал розглядається нами з позицій системно-функціонального підходу, що передбачає

вивчення мови загалом та мови наукового стилю викладу зокрема як складного утворення, у якій виділяються складові та відносини між ними.

Результати і обговорення. Головними ознаками термінів, на думку О. Селіванової, є «системність, наявність класифікаційної дефініції, прагнення до моносемічності й конкретизації в межах терміносистеми й до прозорості внутрішньої форми; жорстка конвенційність; стилістична нейтральність; залучення до системи понять певної галузі; відповідність нормам мови, що запобігає появі професійних жаргонізмів; точність і короткість; дериваційна здатність; інваріантність як відсутність варіантів і синонімів; висока інформативність» (Селіванова 2006: 618).

Медична лексика є однією з найдавніших професійних термінологій, вона формувалася на власній мовній основі, засвоюючи все те, що на час створення створила світова цивілізація. Медична термінологія є відкритою системою, вона змінюється, пристосовується до потреб сучасності. Історія розвитку медицини, зміна наукових поглядів, інтеграція та диференціювання дисциплін, культурні зв'язки, вплив лексико-семантичної системи мови – все це знайшло відображення у стилістичній неоднорідності медичної термінології (Горелова 2004). Це певною мірою пов'язане з походженням сучасної англійської наукової термінології, яка пройшла досить довгий та складний шлях розвитку від термінологізації англійських, загальнонавчаних слів, прямого запозичення лексичних одиниць з латинської, грецької та західноєвропейських мов – до вироблення власних, нових словотвірних моделей з використанням національних та міжнародних терміноелементів. Усе це сприяло поділу медичної лексики на, так звану, народну та професійну з відповідними ознаками певної стильової власності.

Зазвичай терміни з латинським коренем посилаються на якусь частину людського тіла, а терміни грецького походження показують, що ця частина тіла зараз досліджується, або свідчать про патологію у цій частині тіла. Таким чином, англійський анатомічний термін для шлунка (*gut*) – *intestinum* (лат.), але розділ науки, що вивчає захворювання кишечника, називається *enterology* – *ентерологією* (грец.).

Однослівні інтернаціональні терміни використовуються як у власному значенні, так і виступають як родові терміни для медичної термінологічної системи. Так, деякі з них мають високу активність при утворенні термінологічних словосполучень. До них відносяться: *protein, enzyme, defect, impulse, indicator, procedure, structure, complex, cycle, zone, scheme, analysis, scanner, vitamin*.

Як зазначають дослідники, розподіл лексичних одиниць на прості, похідні складні слова і словосполучення є загальноновизнаним і досить обґрунтованим. Головним критерієм, який відрізняє термінологічні сполучення від простих, похідних і складних слів-термінів, є роздільнооформленість терміноелементів у термінологічних сполученнях і цільнооформленість терміноелементів у простих, похідних і складних термінах, які Ф. Циткіна називає однослівними, або цільнооформленими. Термінологічні словосполучення розглядаються як

еквівалент однослівного терміна оскільки: «еквівалентність слову полягає в тому, що такі терміни-словосполучення, як і однослівні терміни, входять у науково-технічну мову в готовому виді, не створюються заново щораз, коли в них виникає потреба, а зберігаються готовими в запасі термінів даної галузі науки і техніки» (Циткина 1989: 77). Отже, термін-словосполучення є номінативною одиницею підмови наукового спілкування, виражає єдине, цілісне поняття, цілком тотожне поняттю, яке виражається його самостійним еквівалентом.

Серед словотвірних моделей англійських медичних термінів традиційне високе місце в аспекті продуктивності відведено композиції, що є наслідком впливу системи грецької мови. Терміни-композиції, створені на підставі елементів грецького та латинського походження, мають міжнародний характер. Деякі лінгвісти ділять способи формування нових термінів на групи: 1. морфологічний спосіб словотвору – словоскладання, аббревіація; 2. синтаксичний, за допомогою утворення словосполучень та фраз з кількох слів; 3. семантичний – звуження (уточнення) значення загальноживаних слів; метафоричний та метонімічний перенос колишнього значення; 4. запозичення слів з інших мов. Найбільш продуктивний спосіб утворення медичних термінів – деривація. Отримані медичні терміни можуть складатися з префіксу, одного або двох коренів слова та суфікса в різних комбінаціях, як це представлено в наступних прикладах: *myocardium* = *myo-*(префікс) + *card(ium)* (корінь), *endocarditis* = *endo-* (префікс) + *card* (корінь) + *-tis* (суфікс), *cytology* = *cyt(o)* (корінь) + *-logy* (суфікс), *gastroenterology* = *gastr(o)* (корінь) + *enter(o)* (корінь) + *-logy* (суфікс), *adenoma* = *aden(o)* (корінь) + *oma* (суфікс). Другий найбільш продуктивний тип утворення термінів – словоскладання, наприклад, *blood donor* (донор крові), *hay fever* (сінна лихоманка), *Black Death* (чума) (Дубенкова, Апухтіна 2017).

Слід зазначити, в сучасній лінгвістиці не існує одностайності стосовно питання граматичного складу термінології. Деякі дослідники вважають, що іменник є універсальним засобом для передачі всіх категорій термінологічних понять. Такі погляди ґрунтуються на теоретичній передумові високого ступеня абстракції іменників, внаслідок чого іменники є «єдиним лексико-граматичним засобом, який виражає науково-технічні поняття про предмети, якості і дії...» (Циткина 1989: 108).

До прагматичних аспектів медичної термінології відноситься яскрава маркованість її функціонально-стилістичної та спеціальної приналежності та високий відсоток інтернаціоналізмів у складі термінологічних одиниць медицини. Завдяки цим властивостям за межами професійного медичного спілкування медична термінологія виступає як сильний стилістичним засобом, що реалізує в мові ряд приватних комунікативних функцій (Абрамова 2003). Медичні терміни, будучи членами макросистеми і вступаючи в парадигматичні та синтагматичні відносини, наділені загальномовними, нормованими властивостями, що характеризують їх як елементи загальної мовної системи. Їм властиві всі ознаки, що характеризують лексику, зокрема особливості широкого

розвитку переносних значень, образності, експресивності, емоційності, вживання в семантично та стилістично діаметрально протилежному значенні тощо.

Висновки. Медична лексика є однією з найдавніших професійних термінологій, вона формувалася на власній мовній основі, засвоюючи все те, що на час створення створила світова цивілізація. Медична термінологія є відкритою системою, вона змінюється, пристосовується до потреб сучасності. Проведене на матеріалі англійської медичної термінології дослідження є першим етапом дослідження проблем залежності між когнітивними структурами свідомості та семантикою терміну, між картиною світу носія англійської мови (спеціаліста-медика) та структурою загального і спеціалізованого словників і текстів.

Список літератури

Абрамова Г.А. Медицинская лексика: основные свойства и тенденции развития : Дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.01 : Краснодар, 2003. 312 с.

Вит Ю.В. Терминология и ее место в языке. *IV Міжнародна науково-практична конференція з питань методики викладання іноземної мови, пам'яті професора В.Л. Скалкина. 27-28 січня*

Горелова С.Н. Природа термина и некоторые особенности терминообразования в английском языке. *Вестник ОГУ. 2004. № 6. С.36-41.*

Гринева С.В. Введение в терминоведение. М., 1993. 250 с.

Дубенкова Л.В., Апухтина Л.М. Медицинская терминология: различные способы образования медицинских терминов (на примере английского языка). *Innova*, no. 1 (6), 2017, С. 26-30.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.

Циткина Ф.А. Терминология и перевод (к основам сопоставительного исследования). Львов: Высшая школа, 1989. 157 с.

Andrews E., Luckhardt A.B. A History of Scientific English: The Story of Its Evolution Based on a Study of Biomedical Terminology. NY: Richard R. Smith. 2012. 352 p.

Dental dictionary. URL: <http://www.dentpedia.info/dental-education/dental-dictionary>

New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. – Danbury, 1993. – 1216 p.

The Oxford English Reference Dictionary. – Second Edition. – Oxford – New York, 1996. – 1765 p.

World Health Organization. International statistical classification of diseases and related health problems URL: www.who.int/classifications/apps/icd/icd10online

References

Abramova, G.A. (2003). Medicinskaja leksika: osnovnye svojstva i tendencii razvitija : Dis. ... d-ra filol. nauk : 10.02.01 : Krasnodar.

Vit, Ju.V. (2005). Terminologija i ee mesto v jazyke. In IV Mizhnarodna naukovopraktichna konferencija z pitan' metodiki vikladannja inozemnoj movi, pam'jati profesora V.L. Skalkina. 27-28 sichnja 2005.: Zb. Nauk. prac'. Odesa: Astroprint, 258-263.

Gorelova, S.N. (2004). Priroda termina i nekotorye osobennosti terminoobrazovanija v anglijskom jazyke. *Vestnik OGU. № 6, 36-41.*

Grinev, S.V. (1993). Vvedenie v terminovedenie. Moscow.

Dubenkova, L.V., Apuhtina, L.M. (2017). Medicinskaja terminologija: razlichnye sposoby obrazovanija medicinskih terminov (na primere anglijskogo jazyka). *Innova*, no. 1 (6), 26-30.

Selivanova, O. (2006). Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediya. Poltava: Dovkillya-K.

- Tsitkina, F.A. (1989). Terminologija i perevod (K osnovam sopostavitel'nogo issledovanija). L'vov: Vysshaja shkola, 1989. 157 s.
- Andrews, E., Luckhardt, A.B. (2012). A History of Scientific English: The Story of Its Evolution Based on a Study of Biomedical Terminology. NY: Richard R. Smith.
- Dental dictionary. URL: <http://www.dentpedia.info/dental-education/dental-dictionary>
- New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language (1993). Danbury.
- The Oxford English Reference Dictionary. (1996). Second Edition. Oxford – New York.
- World Health Organization. International statistical classification of diseases and related health problems. URL: www.who.int/classifications/apps/icd/icd10online

Стаття надійшла до редакції 28.08.2021 р.